

"פאת המדינה"

בעניין חובת תגלחת והיתר התספורת ביום העצמאות

הרב זכריה זרמתי - רב ומו"צ בירושת"ו

מכון תורת אמ"ת - ירושלים התשס"ח

www.toratemet.net

"ניתן להוריד, לצלם ולהפיץ שלא למטרות רווח ושלא למטרות ריב ומדון כי אין כופים שמחה על אדם שאינו המרגיש וחש בה.."

עמ' 2	פתח דבר
עמ' 2	מנהג אבילות בתקופת העומר: איסור או מנהג איסור
עמ' 4	גם שורש המנהג אינו מוסכם
עמ' 6	דעת הרדב"ז
עמ' 6	מסקנות הגר"י נסים
עמ' 7	ההווא מינא של הגר"ע הדא"ה
עמ' 8	עמדת הרב מיימון כדעת פוסקי המערב
עמ' 9	פניית סידי פרדג' חלימי לרבנים הראשים בא"י
עמ' 10	דיוקים בהשתלשלות תקנות הרבנות הראשית
עמ' 12	ברכת שהחיינו ואיסור תגלחת חד הם
עמ' 13	"הכרת פניהם ענתה בס"
עמ' 14	הבהרות אחרונות
עמ' 14	סוף דבר
עמ' 15	מ"מ להיתרא דתגלחת ותספורת ביום המדינה

פתח דבר

כיון שהשאלה חוזרת ונשנית מדי שנה לקראת חג יום עצמאותנו, ובכל פעם המבוכה גדולה. וזאת למרות הדברים הפשוטים והמפורשים ביותר בפי רבותינו ע"ה, וכן בכתבי רבני זמנינו שליט"א, להתיר או אף לחייב תגלחת (גילוח הזקן) למי שנוהג כך כל שנה, ועפ"י הצורך וגודל צער גידול השער אף תספורת השיער. וזאת ההוראה גם בערב יום העצמאות, גם בו ביום כי טוב הוא (אף שאינו אסור במלאכה).

אמרתי לסכם לעצמי הן, ואולי גם לאחרים השואלים רודפי אמת, המכירים בניסיהם וחפצים להודות לה' בפה מלא, שלא מתוך אבילות וחתירת הזקן. ולא אחדש ולא אומר דבר שלא קבלתי ולא שמעתי מרבותיי כי לא טובים אנו מהם, וכבר הורו זקנים קדושים לחוג בהלל שלם את היום הגדול, בבגדי יום טוב, בסעודת מצוה, בד"ת, בשירות ותשבחות מתוך שמחה והודאה לה' ית', אחר קיצור פאת הראש והזקן כנאה לבעלי שמחה.

מנהג אבילות בתקופת העומר: איסור או מנהג איסור

ראשית יש להזכיר שעצם המנהג שלא לכנוס אישה ולא להסתפר בימים שבין פסח לעצרת לא הוזכר בתלמודים כלל, רק עניין מיתתם של תלמידי רבי עקיבא צוין בש"ס דיבמות (סב, ב).

וכן הוא לשונו של עט"ר הרשב"ץ בשו"ת התשב"ץ (ח"א סי קעה) וז"ל "איסור נישואים מן הפסח ועד עצרת לא הוזכר בתלמוד אבל מנהגן של ישראל הוא, אבל עיקר המנהג הוא מפני מה שהוזכר במסכת יבמות בפ' הבא על יבמתו (סיב ע"ב) וכו'".

כך הביא לשונו ולא שינה בספר מורה דרך - קיצור שו"ת התשב"ץ של רבי יוסף רנס"ה (עמ' מה, ב) (עיי' שם הקדמתנו להוצאה האחרונה).

לכן רבים הם הסוברים שמנהג זה השתרש רק אחר חתימת התלמוד, ואף שאין זו סיבה מספקת להקל בו ללא סיבה חלילה, ודאי רוחם של חז"ל להקל בו עפ"י הסיבות והנסיבות, ושאינן במנהג זה כוח של "דינא דגמרא".

עוד יש לדקדק במהות המנהג האם יש בו איסור מפורש ועונשו בצידו או שמא מנהג של חומרא השייך לדיני אבלות אשר נתקבל בעם ישראל, וידוע הכלל השגור בפי כל "דיני אבלות לקולא".

הראשול"צ הגר"י נסים זצ"ל במאמרו "עריכת נישואים ותספורת ביום עצמאות" מדייק מלשון ר' יצחק אבן גיאת בהלכותיו וז"ל "ומנהג בכל ישראל שלא לישא בין פסח לעצרת ומשום אבלות הוא ולא משום איסור וכו' ומי שקפץ וכנס אין עונשים אותו, אבל אם בא לשאול לכתחילה מורין לו שלא לעשות ושלא לסתור מנהג ישראל".

אכן מתוך דיוק דבריו יש להבין שמירי בחומרא מחומרות האבילות ולא באיסור, לכן גם אין עונשים את מי שאינו מקיים בקום עשה את המנהג לכתחילה.

כך גם עולה מניסוח תשובת התשב"ץ דלעיל וז"ל "ודע כי המנהג אינו לאיסור אלא עד ל"ג לעומר ויש לתמוה למה". גם הכא דיבר רבי שמעון בן צמח במנהג לאיסור ולא באיסור.

כך יש לפרש את ההלכה האחרונה שבספר יבין שמועה של הרשב"ץ, הלוא הוא מקור פסקו של מרן השו"ע (סי' תצג סעי' ב') וז"ל "ונהגו איסור להסתפר עד ל"ג לעומר משום אבלות אותם התלמידים של ר' עקיבא וכו' על כן נפל המנהג עד ל"ג לעומר וכו'".

ובלי להיכשל בדקדוקי עניות, יש לומר שלא כתב התשב"ץ שאיסור להסתפר אלא שנהגו איסור להסתפר משום אבלות, על כן נפל המנהג, ולא שיש בו איסור מפורש.

מפורש מזאת נמצא בספר המנהיג (הלכות פסח) וז"ל "ולא מפני שיש איסור בדבר אלא למנהג אבלות על מה שאירע באותו פרק בו מתו י"ב אלף זוגות תלמידים לר' עקיבא וכו' ומי שכנס (אמ"ה וה"ה להסתפר) אין בו איסור בעולם".

ברוח דברים אלו, סיכמנו את דעת הגר"י משאש זצ"ל בספרנו "הוד יוסף חיי" (הלכות פסח הלכה קיז עמ' קמג) וז"ל "המנהג שלא לישא אשה עד לג' בעומר כיון שאין לו זכר בש"ס ושהוא רק מנהג בעלמא מזמן הגאונים לעשות זכר לאבילות על מות תלמידי רע"ק הי"ד, וכאשר ישנה סיבה, כגון שלא קיים פו"ד וכו' הדבר פשוט שאזלינן לקולא וכו'".

ובהערותינו "נרות זכריה" (שם) הבאנו את דעת הרשב"ש (סי' תרכ"ב) בעניין אלמון שרצה לישא אשה אלמנה בימי העומר האם מותר או אסור, וענה בזה הלשון "מנהגן של ישראל תורה היא ואין לפרוץ גדר בין זקן בין בחור, שאם כן בא ונתיר להם גם כן משנכנס אב ולא נמצא חילוק כזה לחכמים".

ולצורך ענייננו, יש ללמוד שכשם שקיים מנהג של מיעוט שמחה בחודש אב כך יש להחשיב מנהג אבילות בימי העומר. (אמ"ה : ואף שלדעת רוב הפוסקים אנו למדים דין תספורת מדין מנהג איסור לישא אשה, ברם בספר זרע אמת כתב שיש מקומות שהקילו לגמרי בעניין התספורת למרות החמרתן שלא לישא אשה בימי העומר). ומסקנתנו שם שלדעת הרבה פוסקים וביניהם השערי תשובה, השו"ת חינוך ב"י, הדרב"ז (ח"ב סי' תרפ"ז), המהר"ם לונזאנו, הפר"ח, הישועות יעקב, הפעולות צדיק (ח"ב סי' קיא), השו"ת תעלומות לב, ספר מנהגי מצרים וספר נהג מצרים, כו"ע סברי להתיר בשעת הדחק, כגון מחלה וכו', לקיים נישואים בימי העומר כל עדה בזמן איסורה. והכל משום דמיירי במנהג של איסור ולא באיסור מפורש, ובכגון סיבת דחק או אחרת יש להקל בו או אף לדחותו.

גם שורש המנהג אינו מוסכם

נאמר לעיל שאף שנזכר בגמרא עניין מות תלמידי רע"ק, טעם מנהג אבילות לא מוסכם כלל, ורק בדרך ההשערה קישרו חז"ל בניהם כפי העולה מדברי שו"ת התשב"ץ וז"ל "אבל עיקר המנהג הוא מפני מה שהוזכר במסכת יבמות". זאת אומרת שהסיבה העיקרית משום מות התלמידים, וכן איתא בדברי הגאונים (עיין תשובת רב האי גאון) וז"ל "כי אין שמחה אלא בחופה ובסעודה, אבל אם בא לשאול אם יכנוס, אומרים לו לא תעשה משום תלמידי רע"ק".

גם מרן החיד"א כתב בבכר"י (סי' תצג) דעת ג' פוסקים אשר דברו על "מנהג חדש" של עם ישראל אשר ראו שלא היו מסתפרים באותה תקופה מטעם הנעלם מעיניהם, וקישרו זאת לאבילות על מות תלמידי רע"ק הי"ד ולא כן הוא. ויש הסוברים שהטעם כמום רק ליודעי ח"ן וסוד, והם האוסרים כדעת האר"י ז"ל עד שבועות בכלל, יש הטוענים משום המגפה שפרצה בין תלמידי רע"ק ועוד טעמים מטעמים שונים.

ובספרו חיים שאל (ח"א סי' ו) מוסיף החיד"א וז"ל "והמסתכל יפה בעיקרי ושורשי הדברים קדמה ואתיא ידיעה ודאית דמנהג זה קל מאוד וכו' ואני אומר דמנהג זה אין לו יסוד וטעם מספיק עפ"י הפשט וכו' והוא מנהג שלא נזכר בש"ס וגם עפ"י הפשט אין בידינו טעם נכון ומרווח לאסור התגלחת, הגם דבעלמא יש לקיים כל המנהגים כמ"ש הפוסקים, נראה דמנהג זה גרע טובא", עכ"ל.

ואף שעיקר הפוסקים סוברים ששורש מנהג איסור נישואים ותספורת הוא משום מות תלמידי רע"ק, עובדת מבוכת טעם המנהג מחזקת את הטוענים שחומרה זו רק נוהג העם היה, והוא אשר גרם להשרשת המנהג, ואולי לא עפ"י דעת חז"ל.

כך עולה מדברי הראשל"צ הרה"ג רבי יצחק נסים (שם) וז"ל: "ונראה שמנהג זה לא הותקן והוקבע על פי בית דין אלא אנשי אותו הדור שראו את הכליה אשר נגזרה על אותה כ"ד אלף תלמידי רע"ק וכו' נהגו בעצמם קצת אבילות עליהם וכו' ונהגו שלא להסתפר וכו' שהרי אין חומרה זו אלא זכר בעלמא ולא הייתה תקנת חכמים, לפיכך לא נזכר מנהג זה בדברי חז"ל, לא בתלמוד ולא במדרשים וכל הפוסקים שהחמירו, לכתחילה הוא שהחמירו", עכ"ל.

אם כן יש לומר שכיון שמנהג האיסור לא הייה על דעת חכמים אלא חומרת הדור על עצמו, אשר נשתרש לדורות אשר באו אחריהם, מן הדין הוא לאפשר לחכמים להגדיר את סייג החומרה עפ"י אירועי הזמן מתוך השקפה הלכתית ובבחינת צורכי השעה, מבלי להסתפק בקבלתו כמנהג נביאים, הלכה למשה מסיני או ככוחו מדברי "קבלה" (אמ"ה : הכוונה איננה שלא מן הסוד הוא אלא דברי קבלת חז"ל) אשר אין דעת תורה והשכל מאפשרים כביכול את בחינתו.

לגבי הקבלה, כאמור אחר אשר רוב העם אינו נוהג את רוב מנהגי האר"י הקדוש השמורים למצניעים כדעת הגר"ש והגר"י משאש זצ"ל, אין לדון בהיתר התספורת לכלל העם עפ"י טעם הכמוס השמור ליודעי ח"ן. ובמחלוקת בין הפוסקים והקבלה, מקובלינו דפסקינן כהנגלה לרוב העם.

דעת הרדב"ז

והנה רבים המתירים להסתפר ביום העצמאות מבססים בצדק את דבריהם על תשובת הרדב"ז (שו"ת ח"ב סי' תרפ"ז). והכלל העולה מדבריו שלא היה ראוי כלל לנהוג דיני אבילות, לא בחודש ניסן ולא בר"ח אייר, ימים האסורים בהספד, בתענית ובתחנונים, ותרתי דסתרי הוא לקיים מנהג אסור של אבילות בתקופה זו.

וכן מיוחד הרדב"ז דבריו לעניין אסור תספורת וז"ל "הרי עיקר איסור התספורת אינו מן הדין אלא ממנהג, ואתי מנהג ומבטל מנהג בטעמא כל דהוא".

שו"ר לפנינו שהכל תלוי במנהג אותו הדור, יש דור אשר החמירו שלא להסתפר לדעתם משום מות תלמידי רע"ק, ויש דור שמנהגו להסתפר ביום עצמאותו מפני מאורות הזמן ועפ"י תקנת חכמי הזמן, וזו של הרבנות הראשית כפי שיתבאר בהמשך. ומאורע חשוב זה בתולדות ישראל וודאי מהווה טעם דממש, ובא מנהג להסתפר ביום העצמאות ומבטל מנהג של אבילות ואיסור התגלחת ביום זה.

יתירה מזאת, פוסק הרדב"ז בהוראה פרטית שצער גידול שער היה ראוי להיות טעם מספיק כדי להתיר לכתחילה תספורת בימי העומר וז"ל "דלא עדיף האי מנהגא ממצות עשה של סוכה דקי"ל שהמצטער פטור".

וא"כ גם הכא כל המצטער משום זקנו או שערו יכול היה לסמוך בלא פלפול על דעת הרדב"ז להקל בימי העומר קל וחומר, בימי חג העצמאות, ללא צורך בהיתר או שאלת חכם ואף במובא במאמר זה.

מסקנות הגר"י נסים

נכון לעמוד על מסקת הגר"י נסים במאמרו דלעיל וז"ל "המורס מכל האמור, יום נס ושמחה שאירע בימי הספירה יש להתיר להינשא ולהסתפר בו".

ואף שיש הרוצים להדגיש דווקא את המשך דבריו שם, אין לדעתנו בשורות אלו כדי "להעיב" על מהלכו בפסק היתר תספורת ביום העצמאות ולהפך. וז"ל (שם) "באשר ליום העצמאות הנה אמנם הייתה צפייתנו כי התקומה המדינית תתלווה בגאולה רוחנית וכו' ולא זכינו לכך, אולם עניין זה אין בו

"להעיב" על שמחת התקומה כשלעצמה, משום שהליקויים עשויים הם לחלוף וכו".

ובאמת לכך אנו עדים, כי עם התחזקות תקומת העם בארצו מתוך ישוב הארץ וקיבוץ גלויות אנו רואים ללא ספק גם התחלתא דגאולה רוחנית ממש בהתרחבותה של ערכי התורה והתשוקה ללימודה בכל שכבי העם, הקמת ישיבות, הוצאת ספרי קודש מבחינת "כי מציון תצא תורה", ואף שדרישותינו לעצמנו ולעם כולו גדולות עוד יותר, ותאוותינו להשרשת עיקרי הדת ופינות התורה לא הגיעו לסיפוקן, אין בעובדה זו כדי להכחיש או להתעלם חלילה מתהליך התקדמות ותיקון החברה, אשר ציפה ואף ניבא הגר"י נסים זצ"ל. ובכך נכונים דבריו היום ביתר שאת ויתר עז ללא הסתייגות כלל.

ההוא מינא של הגר"ע הדאי"ה

אף שמסקנת הגר"ע הדאי"ה בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו סי' י) היא שיש להכיר בנס העצמאות מבלי לשנות או להוסיף מנוסח התפילה, להסתפר או להתיר חו"ק, יש ללמוד מהו"מ של דבריו סניף להתיר. וזו תוכן תשובתו לשאלת הרה"ג רחמים חי חויתה הכהן מגידבה "לכאורה יש פנים על יסוד דברי הגאון מהר"ח פלאגני בספרו מועד לכל חי (סי' ו או"ח), שכת' שנהגו בעירו "אזמיר" כמה משפחות שיש להם נס ביום ההוא, וקבעו אותו היום פורים לדורות, וא"א אומרים תחנונים, ויש מהם שמסתפרים בהם כי יו"ט שלהם, הרי לכאורה יש מקום להתיר כיון דנקבע ליו"ט, יום עצמאות לישראל".

ובאמ"ת מבלי להתכחש לאמור בסיכום דבריו, יש בסיס רחב לצרף את הו"מ שלו למסקנה הלכתית להתיר תספורת, לאלה כמונו אשר נהגו באמת ובתמים מקדמא דינא לציין ולקבוע ימים וטובים והודאה על נס שנעשה לו ולקהילתו לדורי דורות. וזה פשוט מדברי המועד לכל חי, דברי הגר"י משאש בעניין פורים דמקנאס (עיין לעיל), וכן איתא בספר מנהגי אלג'יר, ועוד וכהנא רבים בכל יהדות המערב.

עמדת הרב מיימון כדעת פוסקי המערב

משנה לשנה דברי הרה"ג י. ל. הכהן מיימון במאמרו "בדבר חג יום העצמאות" אשר פורסם בראשית שנות המדינה מארה"ב, מתבררים כבהירים ומזהירים יותר, ויש לקחתם כדברי רב פוסק מובהק אשר כו"ע יכולים לסמוך עליו, וז"ל "כשעמדתי בראש משרד הדתות הרגשתי ואני מרגיש גם עכשיו, כי היהדות החרדית צריכה לתת ליום העצמאות אופי דתי. חשבתי אז לקרוא למועצה בנידון זה. תחילה התייעצתי עם אחדים מהרבנים החשובים והצעתי לפניהם את דעתי שיש להכריז כי ביום העצמאות רשאים לסדר חופה וקידושין, להתיר תספורת (עם שהוא חל בימי הספירה), וכמו כן צריכים לברך ברכת "שהחיינו" בשם ומלכות ולומר "הלל שלם" בברכה. אבל אחרי שהתייעצתי עם אחדים מהרבנים וראיתי שהם נבוכים בעניין זה, החלטתי לא לקרוא למועצה ולתת לכל אחד להתנהג ביום זה כפי רצונו וכפי הרגשתו, מבלי לעשות פומבי לכך שאין היהדות הדתית נוטה לתת אופי דתי ליום העצמאות ואולם לדעתי, יכולים להתיר נישואין ותספורת, כמו שהתירו זאת בל"ג בעומר, שהרי לאחר כל הטעמים שנאמרו בשולחן ערוך (סימן תצ"ג) עדיין לא נתברר המקור האמיתי של ל"ג בעומר והשולחן ערוך בעצמו כותב: "שאומרים שאז פסקו (תלמידי רבי עקיבא) מלמות", בה בשעה שבתלמוד בבלי (יבמות ס"ב, ב) אמרו: "כולם מתו מפסח ועד עצרת". ואף לדעת הגר"א שמראה מקור למדרש "שמתו עד פרום העצרת", הרי זה גם כן אחרי ל"ג בעומר. בכל זאת הנהיגו להתיר תספורת ונישואין ביום ל"ג בעומר, ועל אחת כמה וכמה שצריכים היו להתיר זאת ביום העצמאות שלנו, כשזכינו לאחר קרוב לאלפיים שנה למדינתנו המחודשת בארצנו העתיקה. ברור הדבר שגם ברכת "שהחיינו" ו"הלל שלם" בברכה, יש לומר ביום ההוא. בנוגע ל"שהחיינו" זוהי כידוע ברכה, שיכול כל איש לברך בשעה שהשמחה במעונו ובלבבו וזה תלוי לגמרי בדעתו של אדם (ראה לדוגמה בחתם סופר או"ח, סי' נ"ה, וראה בספר ראשי בשמים מערכת לב"י, סימן ט"ו). אשר ל"הלל", ברור לי כי אנחנו השגנו הרבה יותר בעזרת השם ממה שהשיגו החשמונאים בדורם הם, ואם הם קבעו ימי חנוכה להלל והודאה, על שהקב"ה מסר "גיבורים ביד חלשים, רבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים", מצווים אנחנו גם כן לקבוע את יום

העצמאות שלנו כיום הלל והודאה. רק הגבלה אחת קיימת: "אין אומרים הלל על נס שבחוץ לארץ", אבל הנסים שאירעו בארץ ישראל, ביחוד הנסים שראינו בעינינו, לא רק שמותר, אלא חובה עלינו להודות ולהלל לה' על הנסים והנפלאות", עכ"ל.

ואומר אני, שכל דבריו עולים בקנה אחד עם רוב חכמי יהדות המערב כפי שהבאתי את דבריהם בקונטרס "המדינה מן המערב", ולא חששו חכמינו לסב"ל במקום מנהג, ולא נמנעו מלברך שהחיינו עפ"י צורך השעה בשם ומלכות ודאי, ומלקבוע ימי הודאה וחג על הניסים שנעשו להם ולקובעם לדורות אחריהם (אמ"ה עיין בענין זה את דברינו בענין "פורים דאלג'יר" בהקדמה לקיצור התשב"ץ שכתבנו לספר מורה דרך לגר"י רנסייה).

וכן הם דברי הגר"י משאש בהקדמה לספרו "ויזכור יוסף" פירוש הגדה של פסח על מה ולמה כתב ספר זה, לציין את הפורים שנקבע בעירו מקנאם על נס שנעשה להם, וזה מעט מלשונו הטהור שם :

"הנה עת יזרח אור חרם יהל או ויחי מחליו או נתקו מוסרותיו ויצא חפשי, או יצא נקי מסערת ים וכו' אזי האיש ההוא ישמח ויגל כשמחת בקציר וכו' ויקרא את מאהביו וכו' ויעשה עימהם משתה וכו' וזה אומר ברוך פודה ומציל! וזה אומר הודו לה' כי טוב! וכו' ובכל שנה ושנה בהגיע תור היום אשר בשת נוגש וכו' לא יאמרו סליחה בתפילת שחר ומנחה וכו' אין תחינה ואין סליחה וכו' קציני העיר לעשות חג לה' משתה ושמחה ויו"ט מידי שנה בשנה ביום המועד וכו' כמאמר רבותינו ז"ל "אם בעל הנס יתן שבח לעושה נפלאות אז יוסיף ה' להראותו נוראות".

פניית סידי פרדג' חלימי לרבנים הראשים בא"י

רבה הראשי של קונסטנטין אשר באלג'יריה הגאון רבי פרדג' חלימי זצ"ל המכונה בפי כל "סידי פרדג'", רגיל היה להכריז בפה מלא שהקמת מדינתנו היא אכן ראשית צמיחת גאולתנו, וכן היה חוגג את היום בהתלהבות רבה בשיר, הלל ותפילה. הוא התבטא לא פעם באמרו שכל תקנות גאוני ארץ ישראל בענין ציון יום זה, אין לאדם רשות לבטלם.

אולם יש ללמוד משאלה שהפנה לרבנים הראשים בשנת תשי"ט וז"ל :

"לכבוד הרבנים הגדולים היושבים על מדין בבית הדין הגדול בירושלים ת"ו באנו בשתי אותיות אלה להודיע כי בעבור יום ה' באייר העבר (אמ"ה התשי"ח) העיתונים כתבו על שם בית דין הגדול שיעשו אותו יום כמו ל"ג בעומר, התירו בו אפילו לישא אשה. ובעבור זה, הקהל חשבו בדעתם שכבר באה הגאולה וגאולה שלמה, ועי"ז שמחו בדעתם שאין להתענות עוד תעניות החורבן כי היתרא ניחא להו. ואנחנו לא ידענו מה להשיב להם, ועל כן באנו לבקש מכב' תורתכם להודיענו מה יעשה ישראל."

ויש לדייק על שלא פקפק הגאון בעניין היתר נישואים ביום העצמאות והשוואתו כל"ג בעומר ממש, אלא על טעותם של העם להתיר לעצמם חלילה ביטול תעניות בא לעמוד, וגם לזה לא פסק בעצמו לאסור עד אשר נתקבלה תשובה מירושלים. וזה תוכן תשובת הרבנות הראשית אליהם, ופרסומה כדרכם דאז בעיתונות (בתאריך כ"ג דתמוז תש"ט):

"לשאלת הרבנות בטורקיה ובקונסטנטינאלג'רייה אם לאחרי התכוננות מדינת ישראל לא נתבטל צום ט' באב, והשיבו כ"ג הרב הראשי לא"י הגר"י הרצוג והרבנות הראשית לישראל הלגיטימית כדלקמן צום ט' באב יסודו בחרבן בית המקדש ולא נתבטל לא הוא ולא יתר הצומות."

וגם הכא קריאה מדוקדקת של הודאת הרבנות מלמדת שלא חזרו או הכחישו את היתר הנישואים (וה"ה כנלמד לעיל בעניין התספורת), ולא החזירו את דיני אבילות העומר ליום זה, אחר אשר השוו אותו לל"ג בעומר, אלא רק להסיר מליבותיהם של העם שיש בו כדי לבטל חלילה את הצומות, וזה לא, עד לבנין הבית כי על חרבנו נקבעו.

דיוקים בהשתלשלות תקנות הרבנות הראשית בעניין היתר התספורת

{ליקוטים מתוך מאמרו של ר' ש. כץ והנ"מ לענייננו ולהלכה}

- בח' בניסן תש"ט (1949), הרב הרצוג והרב עוזיאל זצ"ל שלחו לחברי מועצת הרבנות הראשית המורחבת מכתב, ואלו היו דבריהם: "המפנה היסודי שחל בחמלת ה' עלינו להצלתנו ולפדות נפשנו עם הכרזת עצמאותנו בארץ, מחייב אותנו לקיים ולקבל עלינו

לדורות את יום הכרזת מדינת ישראל, הוא יום ה' באייר שבכל שנה ליום שמחה של אתחלתא דגאולה לכלל ישראל, ולהוציא את היום שבו נעשה הנס הגדול הזה מכלל מנהגי האבילות של ימי ספירת העומר, עם מתן הוראות לתפילת הודייה ודרשות מעין המאורע בבתי הכנסת בתפילת מנחה".

גלוי לעיני כל שכוונת הרבנים הראשיים הייתה לבטל כלל את מנהגי האבילות הנהוגים בתקופת ספירת העומר בו ביום העצמאות.

- מאוחר, פורסם בשמם בעיתון הצופה, בי"א בניסן תש"ט וז"ל ההודאה שם: "יום המדינה ה' אייר שחל בימי הספירה, שלפי דיני ישראל נוהגים בהם אבילות, יהא דינו כיום ל"ג בעומר, ולפי החלטת הרבנות הראשית יותרו כל השמחות, חגיגות נישואין ותספורת".
- גם אם נדמה לנו כנסיגה מועטת או הבהרה נצרכת להודאה דלעיל, יש לראות בדיון דחוף של מועצת הרבנות הראשית המורחבת אשר התכנסה בי"ח בניסן, בחול המועד פסח, חיזוק לדברינו וז"ל החלטה: "כאשר ירושלים העתיקה תחזור לריבונות ישראל, תדון הרבנות הראשית האם יש לבטל ביום זה את מנהגי האבילות בימי הספירה".

גם הכא יש להבין שהודאה זו אינה מבטלת את היתר התגלחת והתספורת ולהפוך יש לראות בה מסר לדורות שלאחר ויזכו במלחמת ששת הימים לכבוש מחדש את העיר העתיקה בע"ה ולקבל בחזרה את הר הבית והכותל המערבי, אזי לא יהיה עוד תירוץ לאחוז בדיני אבילות ביום הכרזת המדינה אף שלכאורה אין הדבר קשור ישירות, ולכך ב"ה זכינו.

- עולה מעדותו של הרה"ג אונטרמן זצ"ל, שהוא בעצמו השתתף באותה ישיבה עם הרבנים הראשיים שבחול המועד פסח התש"ט, שהייתה מחשבה להתיר עריכת חתונות ביום העצמאות כמו בל"ג בעומר ולפרסמו מחדש! אלא מכיוון שהרב אונטרמן ז"ל נתבקש להיפגש בעניין זה עם גדול הפוסקים של העדה החרדית של אותה תקופה הלוא הוא ה"חזון איש" ע"ה, ומאחר והוא התנגד לכך, קיבלו הרבנים את דעתו ובטלו את דעתם לפי

שעה מפני דרכי שלום וע"מ להימנע "ממחלוקת וחילול ה'". ואם כן יש להסיק שמאחר וחלק מהעם בחר בכל זאת בלחזור ולנהוג כפי הוראתה המקורית של מועצת הרבנות הראשית, ושהדבר כבר התפרסם על דעת רבני אותו ציבור, כבר אין לחוש לתרעומת החוגים אשר התנגדו לכך אז, ואין עוד סיבה לעכב בעד ההוראה המתירה תספורת אוו נישואים ביום זה.

ברכת שהחיינו ואיסור תגלחת חד הם

עניין המנהג לברך את ברכת שהחיינו, הוא לכאורה הנוהג הפחות שנוי במחלוקת מתוך מכלול תקנות אשר יצאו ממועצת הרבנות הראשית לדורותיה ומתוך סדרי התפילה של יום זה אשר התפרסמו.

כמעשה שהיה, מסופר שהגאון הרב שלמה גורן זצ"ל התבקש לעבור לפני התיבה בבית כנסת 'מסוים' ביום העצמאות, ואת התפילה הוא פתח בברכת "שהחיינו", אזי הגבאים הביעו התנגדות "חריפה" לאמירת ברכה זו, הם נרגעו רק לאחר שהוא הראה להם "את גופייתו החדשה", וכך הוסיף להסביר: "אם על גופיה חדשה שלובש כל יחיד חובה לברך "שהחיינו", כלל ישראל שקיבל מדינה חדשה על אחת כמה וכמה (עפ"י א' יעיר, כסלו-טבת תשנ"ה עמ' 84)".

לעומת זאת, בספר "ונטעתים על אדמתם" (ירושלים תשנ"ח, עמ' 35) שם איתא גרסה אחרת ולפיה הרב גורן רק התפלל שם ולא היה ש"ץ, אלא שלאחר התפילה בירך ברכת "שהחיינו" בקול רם ! וכאשר שאלוהו על פשר אמירת ברכה זו, השיב את אותה תשובה דלעיל.

על כך, רגיל היה לומר ראש ישיבת "מרכז הרב" דאז הגאון הגרי"מ חרל"פ ז"ל: "אם לובשים בגד חדש - צריך לברך "שהחיינו, האם יש להסס אם לברך ברכה זו לאחר שזכינו אחרי שנות אלפיים לריבונות ישראל ומדינה עצמאית?!"

כאשר הגאון הרב עוזיאל קרא והגיה את כל סדרי הצעות התפילה ליום העצמאות, לא הסכים להשמיט את ברכת שהחיינו מהסדר המוצע.

כך הייתה דעתו הצלולה של הגאון הרב משולם ראטה (בספר קול מבשר) אשר פסק שכל מי שנהנה ושמח במדינה אין ברכתו רשות אלא חובה.

ומאחר ורבים הם אשר התירו או חייבו לברך שהחיינו בלא בגד חדש, איך יחמירו אלה הסומכים עליהם לעניין אמירת שהחיינו, ולא יגלחו או יסתפרו משום חשש למנהג אבילות ישנה ?

"הכרת פניהם ענתה במ"

מו"ר הרצי"ה קוק זצ"ל היה גוער בבחורים שהיו רגילים להתגלח ונראו אבלים ביום העצמאות, ואמר עליהם: "הכרת פניהם ענתה במ" וישעיהו פרק ג, ט, וכן עיין בפרש"י במקום, דהכרת פניה זאת אומרת שניכרים הם בעזות פניהם! וכן היתא דעת הגאון הרב צבי פסח פרנק זצ"ל, רבה של ירושלים להתיר סידור הזקן ביום העצמאות.

ולמעשה פירוש הדברים הוא שכל מה שנראה כפגיעה בחגיגות ההודאה מותר, אך לנוהגים להתגלח בכל יום דוקא חובה עליהם להתגלח לקראת יום העצמאות. ברם יש שהסוברים שמה שלא יראה כפגיעה ביום העצמאות אין להתיר, ובכן לגבי תספורת, לדעתם רק מי שנראה ממש לא מכובד מפני שערותיו הפרועות, יוכל להסתפר לקראת יום העצמאות, וביום העצמאות עצמו מי שרוצה להסתפר רק רשאי (וכן הוא דעת הרב אליעזר מלמד שליט"א). אך העולה מדברי הפוסקים דלעיל לא כן הוא, אלא דמתוך שבוטלו מנהגי אבילות ביום העצמאות והשווה דינו ליום ל"ג בעומר, כבר אין להורות לצמצם או להתנות את התגלחת או התספורת, דהכל מותר או אף הכל חובה, לרגילים כל השנה.

עוד יש ללמוד ממה שקבעה הרבנות הראשית, בנשיאותם של הרב אונטרמן והרב ניסים זצ"ל, הפעם לעניין יום ירושלים, שגם האשכנזים הנוהגים באותם ימים הגבלות של אבילות, ביום כ"ח באייר לא ינהגו בשום הגבלה. וזאת מפני שבהרבה קהילות כל ההגבלות נפסקות אחר ל"ג בעומר, קרי לספרדים בעיקר, קל וחומר האידנא שכ"ח באייר נקבע ליום הודאה ושמחה על הנס שעשה הקב"ה לעמו ישראל, ובכן התירו גם בפשטות לערוך נישואין ביום ירושלים (עיין בזה פניני הלכה זמנים ד, יב).

ואם כן ה"ה בנדון דידן, לספרדים עד ל"ג לעומר, הלוא היא תקופת הגבלתם כדעת הרשב"ץ ומרן השו"ע, ומאחר ורבות מקהילות אשכנז נהגו להקל באותה תקופה, הפעם בצירוף העובדה שיום העצמאות נקבע ליום

הודאה וחגיגה, שאכן גם להם יש להקל בעניין התספורת, ולא יעשו איפה ואיפה בין אשכנזים ולספרדים, להחמיר לספרדים ולהקל לאשכנזים. כך עולה מדברי הגר"ד ליאור שליט"א, רבה של קרית ארבע היא חברון, בתשובה לשואלים וז"ל (פורסם באתר "שיבה"): "האם יש רב ספרדי שמתיר להתגלח ביום העצמאות? והשיב הרב, דין זה אינו שייך להבדלי פסיקה בין אשכנזים לספרדים, אם הנך מכיר בגדלותו של יום זה כפי הראוי, הנך מתגלח בו, ואין זה משנה אם אתה ספרדי או אשכנזי להכיר בו".

הבהרות אחרונות : כולנו בעלי שמחה , דיני תשלומים בעומר

- יש להזכיר דכפי שפסק הפר"ח (בסי' תקנט) לעניין ברית מילה שמותר לבעל הברית המוהל והסנדק להסתפר. וכשהמילה בשבת התיר להסתפר אפילו ביום ה', כך ניתן ודאי לומר בעניין חג העצמאות שכולנו בעלי שמחה, שמחה כללית על ברית שנכרתה בנינו ובין קב"ה, על ארץ חמדה ורחבה, אשר נתן לנו בהסמכת מלכי אומות העולם ביום זה, וגם זה פשוט.
- יש לדחות בשתי ידיים את דברי רבנים הי"ו המורים לאלה הנוהגים היתר בחגי הגאולה, יום העצמאות ויום ירושלים להסתפר, להשלים לכאורה את אותם ימים בימי אבלות נוספים, כי מתוך שהותר או בוטל, ע"י טעם כל דהוא כדעת הרדב"ז דלעיל, כבר אין דין תשלומים, שכל הפטור פטור גם בדיעבד. ויש שהרחיקו אף להצריך להשלים אף את ערבי החגים הללו שבהם נהגו להתגלח לכבוד החג, וגם זה לא ראינו ולא שמענו. וכשם שלא דרשו מאלה המתירים להתגלח בר"ח אייר שחל להיות בשבת לכבוד ר"ח ושבת, ולא נצרכת השלמה של ערב השבת, ה"ה כאן, וגם זה פשוט.

סוף דבר

המורס מן האמור, ספרדים כאשכנזים חד הם לפני בוראם, שהרגילים להתגלח כל השנה בפרט לקראת ימי שמחה, נכון וחובה שיתגלחו לקראת יום העצמאות,

כפי שגם לובשים בגדי חג, קובעים סעודה ומשתה ותפילה חגיגית בהלל שלם, ורבים אף נוהגים לברך ברכת שהחיינו ללא תוספת בגד או פרי חדש, וטוב הוא. ולגבי תספורת, נראה כי לא רק מי שנראה לא מכובד בשערותיו, יוכל להסתפר לקראת יום העצמאות, כי השמחה מבטלת לגמרי את מנהג האבלות בדבר זה. לפיכך, אפילו נישואין אפשר לערוך כמו ביום ירושלים. וה"ה, אף שלא נדון באריכות כאן, שלעורכים חו"ק בו ביום, שלא יצמצמו אם תמשך השמחה לעת ערב צאת החג, כי גדולה שמחת חתן וכלה ז' ימים, גם בימי העומר מתוך שהחלו בהיתר. וכל המשמח חתן וכלה ביום עצמאות ישראל זוכה ורואה יותר מה' קולות, ה' דחתן וכלה ואחר דקולו של משיח בבי"א.

מ"מ להיתרא ותגלחת ותספורת ביום המדינה

- ש"ס דיבמות (סב, ב)
- שו"ת התשב"ץ (ח"א סי קעח)
- ספר מורה דרך קיצור שו"ת התשב"ץ של רבי יוסף רנסיה (עמ' מה, ב)
- הראשל"צ הגר"י נסים זצ"ל - מאמר "עריכת נישואים ותספורת ביום עצמאות"
- ר' יצחק אבן גיאת הלכות
- הרשב"ץ - ספר יבין שמועה
- שו"ע - סי' תצנ' סעי' ב'
- ספר המנהיג - הלכות פסח
- הגר"י משאש - ספר "הוד יוסף חי" (הלכות פסח הלכה קיז עמ' קמג)
- שו"ת הרשב"ש (סי' תרכ"ב)
- שערי תשובה - שו"ת חינוך ב"י - המהר"ם לונזאנו - הפר"ח, הישועות יעקב, הפעולות צדיק (ח"ב סי' קיא), שו"ת תעלומות לב, ספר מנהגי מצרים
- תשובת רב הא"י גאון
- החיד"א - ברכ"י (סי' תצג)
- החיד"א - ספר חיים שאל (ח"א סי' ו')
- תשובת הרדב"ז (ח"ב סי' תרפ"ז)
- הגר"ע הדא"ה - שו"ת ישכיל עבדי (ח"ו סי' י')
- שאלת הרה"ג רחמים חי חויתה הכהן
- מהר"ח פלאגי - ספר מועד לכל חי (סי' ו או"ח)
- הרה"ג י. ל. הכהן מיימון - "בדבר חג יום העצמאות"
- חתם סופר (או"ח, סי' נ"ה)
- הרב זכריה זרמתי - קונטרס "המדינה מן המערב"
- הרב זכריה זרמתי - הקדמה לספר מורה דרך - קיצור התשב"ץ
- הרב זכריה זרמתי - ספר הוד יוסף חי - קיצור פסקי הגר"י משאש (עמ' קמג)
- הגר"י משאש הקדמה לספרו "ויזכור יוסף"
- מכתב הגאון רבי סידי פרג' חלימי
- ספר "ונטעתיים על אדמתם" (ירושלים תשנ"ח, עמ' 35)
- הרב משולם ראטה (ספר קל מבשר)
- הרב אליעזר מלמד - ספר פניני הלכה (זמנים ד, יב)
- הפר"ח (בסי' תקנט)